

Ärende nr: 2022/2571

Datum: 2022-10-28

Uppdrag att förbereda ytterligare upphandling av förbrukningsflexibilitet och planerbar elproduktion i södra Sverige

Slutrapport regeringsuppdrag, ärende nummer I2022/01721

Svenska kraftnät

Svenska kraftnät är ett statligt affärsverk med uppgift att förvalta Sveriges transmissionsnät för el, som omfattar ledningar för 400 kV och 220 kV med stationer och utlandsförbindelser. Vi har också systemansvaret för el. Vi utvecklar transmissionsnätet och elmarknaden för att möta samhällets behov av en säker, hållbar och ekonomisk elförsörjning. Därmed har Svenska kraftnät också en viktig roll i klimatpolitiken.

Version 1.0

Org. Nr 202 100-4284

Svenska kraftnät
Box 1200
172 24 Sundbyberg
Sturegatan 1

Tel: 010-475 80 00
Fax: 010-475 89 50
www.svk.se

Sammanfattning

Mot bakgrund av den aktuella situationen med mycket höga elpriser har Svenska kraftnät fått i uppdrag att utreda möjligheterna och förbereda för att kunna upphandla förbrukningsflexibilitet och elproduktion med tydlig påverkan på prisbildningen på spotmarknaden. Uppdraget har påverkats av den nyligen beslutade rådsförordningen (EU) 2022/1854 av den 6 oktober 2022 om en krisintervention för att komma till rätta med de höga energipriserna (nedan kallad Krisförordningen).

Alternativa modeller

Svenska kraftnät har identifierat två modeller för upphandling av planerbar elproduktion. Krisförordningen sätter ett intäktstak på 180 euro/MWh för ett antal olika produktionsslag under tidsperioden den 1 december 2022 – den 30 juni 2023. Vilken av modellerna som är mest lämplig beror på om Sverige utnyttjar möjligheten att sätta ett högre intäktstak än 180 euro/MWh för vissa produktionsslag.

Produktion	Alternativ 1	Alternativ 2
Beskrivning	Aktören åtar sig att producera mer el och buda in detta på spotmarknaden	Aktören åtar sig att producera mer el och buda in detta på spotmarknaden
Avtalsperiod	Två år, med en option på ett tredje år	Två år, med en option på ett tredje år
Aktiveringsperiod	November till mars respektive år	November till mars respektive år
Åtagande	Lägga ytterligare bud på spotmarknaden mellan 06.00-22.00	Lägga ytterligare bud på spotmarknaden mellan 06.00-22.00
Budpris på spot	Egna rörliga kostnader	Egna rörliga kostnader
Prisdämpning	Ja, om budet antas	Ja, om budet antas
Ersättning utöver intäkt från spotmarknad	Fast + rörlig ersättning (skillnaden mellan aktörens rörliga kostnader och intäktstaket) + ev bränsleriskillägg	Fast ersättning + ev bränsleriskillägg

Svenska kraftnät har identifierat tre modeller för förbrukningsflexibilitet. Medlemsstaterna har enligt Krisförordningen ett åtagande att sänka förbrukningen med 5 % under höglasttimmar under tidsperioden 1 december 2022 till 31 mars 2023. Svenska kraftnät bedömer att upphandling av förbrukningsflexibilitet är lämplig åtgärd för att uppnå detta. De tre modellerna kan passa olika aktörer olika bra, det är därför möjligt att genomföra en upphandling av de tre modellerna parallellt med varandra för att få så stor effekt som möjligt.

Förbrukning	Alternativ 1	Alternativ 2	Alternativ 3
Beskrivning	Aktören lämnar prisberoende bud på spotmarknaden under höglasstimmarna	Aktören flyttar köpbud på spotmarknaden från höglasstimmarna	Aktören åtar sig att kontinuerligt sänka sin förbrukning (inte ta igen under andra timmar)
Avtalsperiod	1 december 2022 till 31 mars 2023 med en option om förlängning av avtalsperioden vid behov	1 december 2022 till 31 mars 2023 med en option om förlängning av avtalsperioden vid behov	1 december 2022 till 31 mars 2023 med en option om förlängning av avtalsperioden vid behov
Åtagande	Att lämna prisberoende bud på spotmarknaden för alla eller vissa av höglasstimmarna. Aktören väljer själv vid vilket pris köpet ska stoppas	Flytta förbrukning från alla eller vissa av höglasstimmarna till andra timmar	Köpa en viss mängd mindre el än planerat. Alla timmar under perioden eller en delmängd, i så fall i vart fall delvis under höglasstimmarna
Prisdämpning	Ja, hur mycket beror på vid vilket pris köpet stoppas	Ja, under höglasstimmarna, dock risk att priset höjs andra timmar men troligtvis inte lika mycket	Ja, eftersom efterfrågan sänks de avtalade timmarna/dagarna
Ersättning	En administrativ ersättning per MW som aktören gör prisberoende eller en ersättning per MW som aktören inte får köpa	En kostnadsbaserad ersättning för varje MW som aktören flyttar	En kostnadsbaserad ersättning för varje MW mindre som aktören köper

Potentiell prisdämpande effekt

Storleken på den prisdämpande effekten avseende produktion beror på hur stor volym produktionskapacitet som går att upphandla och till vilken prisnivå denna kapacitet bjuds in till spotmarknaden. Svenska kraftnät har försökt skapa sig en bild av vilka produktionsanläggningar som kan ha möjlighet att öka sin elproduktion, bilden är dock inte komplett. Under antagandet av i storleksordningen 1 000 MW tillkommande elproduktion (den realiserbara produktionen kan vara både högre och lägre) pekar simuleringar för vinterperioden 2022-2023, på en potentiell prisreduktion om upp till 10 % i södra Sverige.

Sänkt förbrukning har generellt sett en prisdämpande effekt. Det är dock inte möjligt att göra några tillförlitliga simuleringar över hur priset skulle påverkas av de olika alternativen för förbrukningsflexibilitet eftersom det saknas information om potentiella realiserbara volymer, prisnivåer där flexibilitet skulle aktiveras samt vilka timmar som är aktuella.

Legala förutsättningar

Den nyligen beslutade Krisförordningen innebär att Svenska kraftnät på uppdrag av regeringen kan genomföra en upphandling av förbruknings-

flexibilitet. Det finns dock legala hinder som gäller för Svenska kraftnät som stamnätsföretag och systemansvarig som medför att Svenska kraftnät svårligen kan genomföra en upphandling av elproduktion i prispåverkande syfte.

Finansiering

Svenska kraftnät föreslår att icke redan ianspråktaga kapacitetsavgifter nyttjas för att finansiera upphandlingar enligt uppdraget. I andra hand föreslår Svenska kraftnät att de aktuella upphandlingarna finansieras med överintäkter till följd av tillämpningen av taket för marknadsintäkter enligt Krisförordningen.

Om annan än Svenska kraftnät får i uppdrag att upphandla elproduktion så är ett alternativ att detta finansieras med överintäkterna enligt Krisförordningen.

Avhjälpande åtgärder och effektreserv

Ett annat initiativ med potential att dämpa elpriser är att Svenska kraftnät arbetar för att upphandla större produktionsanläggningar för att kunna nyttja dessa för avhjälpande åtgärder (mothandel och omdirigering). Svenska kraftnät är i kontakt med berörda anläggningsägare och har för avsikt att teckna avtal med dessa som förbättrar förutsättningarna för systemstabiliteten och överföringskapaciteten i vinter.

Om Effektreserven skulle kunna delta på spotmarknaden så skulle även det kunna ha en prisdämpande effekt. För att detta ska kunna åstadkommas behövs förändringar i såväl nationell som europeisk lagstiftning.

Fortsatt arbete

Svenska kraftnät fortsätter att förbereda upphandling av förbrukningsflexibilitet. För att verkställa upphandlingen behöver regeringen ge Svenska kraftnät ett nytt uppdrag och Svenska kraftnät behöver ansöka till Energimarknadsinspektionen om att få nyttja kapacitetsavgifterna för detta.

Innehåll

Innehåll.....	6
1 Inledning.....	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Uppdraget.....	8
1.3 Avgränsningar	9
1.4 Metod och genomförande.....	9
1.5 Rapportstruktur	9
2 Modeller för produktion och förbrukningsflexibilitet	11
2.1 Elproduktion	11
2.1.1 Alternativ 1.....	11
2.1.2 Alternativ 2	14
2.2 Förbrukningsflexibilitet.....	15
2.2.1 Alternativ 1 – lämna prisberoende bud på spotmarknaden	15
2.2.2 Alternativ 2 – flytta förbrukning från höglasttimmar	17
2.2.3 Alternativ 3 – köpa mindre el.....	19
3 Potentiell prisdämpande effekt	20
3.1 Elproduktion	20
3.2 Förbrukningsflexibilitet.....	20
4 Juridisk översikt	21
4.1 Rättsliga ramverk.....	22
4.1.1 Elmarknadsförordningen.....	22
4.1.2 Krisförordningen	23
4.2 Slutsatser	23
5 Finansiering.....	23
6 Upphandling	25
7 Avhjälpande åtgärder	25

8	Effektreserven.....	26
9	Fortsatt arbete	28

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Det svenska och europeiska kraftsystemet befinner sig i en extrem situation med kraftigt ökande energipriser. Svenska kraftnät har fått i uppdrag att utreda möjligheterna och förbereda att upphandla förbrukningsflexibilitet och produktion med tydlig påverkan på prisbildningen på elmarknaden.

1.2 Uppdraget

Regeringens beslut

Regeringen ger Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) i uppdrag att, i enlighet med vad som anges under rubriken Närmare om uppdraget, förbereda för att genomföra ytterligare upphandling av förbrukningsflexibilitet och planerbar elproduktion i elområde SE3 och SE4. Enligt uppdraget ska Svenska kraftnät ha beredskap att skyndsamt kunna inleda ytterligare upphandlingar för att åstadkomma en tydlig påverkan på prisbildningen på elmarknaden i södra Sverige och för att motverka exceptionellt höga elkostnader för hushåll och företag. Syftet är att skapa förutsättningar dels för aktörer med hög samlad elanvändning att ytterligare anpassa eller minska elanvändning dels för planerbar elproduktion att öka elproduktionen.

Närmare om uppdraget

Svenska kraftnät ska vid förberedelsen av upphandlingsdokumentationen

- beakta andra pågående upphandlingar av stödtjänster och avhjälpande åtgärder som Svenska kraftnät genomför eller planerar att genomföra,
- beakta befintlig potential för elförbrukare att på kort sikt minska eller agera flexibelt med sin elanvändning och för planerbar elproduktion att på kort sikt öka elproduktionen i elområde SE3 och SE4,
- tillämpa en planeringshorisont om maximalt tre år,
- säkerställa att upphandlad förbrukningsflexibilitet och planerad elproduktion tillgängliggörs elmarknaden genom etablerade processer för budgivning på grossistmarknaden för el under planeringshorisontens längd till de i avtalet reglerade priserna,
- tillämpa icke-diskriminerande upphandlingsvillkor och beakta kostnadseffektivitet utifrån anbudens förväntade nytta för elanvändare i Sverige och vid likvärdiga anbud ingå avtal utifrån prisordning, samt
- premiera användning av förnybara bränslen vid planerbar elproduktion och likvärdiga anbud.

Vid uppdragets genomförande ska Svenska kraftnät upplysa och lämna information till Regeringskansliet (Infrastrukturdepartementet) om nödvändiga uppgifter för genomförandet av upphandling inklusive förslag till finansiering.

1.3 Avgränsningar

Under arbetet med att utreda frågeställningarna inom ramen för regeringsuppdraget har Svenska kraftnät parallellt och på eget initiativ arbetat med att anskaffa produktionsresurser för avhjälpande åtgärder. De rättsregler som denna anskaffning vilar på syftar till att upprätthålla elsystemets funktion och säkerhet. I denna rapport, kapitel 7, finns en kortare beskrivning av detta.

I arbetet har Svenska kraftnät i enlighet med uppdraget utgått från att det är Svenska kraftnät som skall genomföra upphandlingen.

1.4 Metod och genomförande

En multidisciplinär arbetsgrupp med kompetens inom elmarknad, juridik, inköp, upphandling, projektledning mm har bildats för att genomföra regeringsuppdraget. Arbetsgruppen har rapporterat till en styrgrupp.

Arbetsgruppen har skapat ett antal alternativa modeller för produktion och förbrukningsflexibilitet som vägts mot olika delar av den befintliga lagstiftningen såväl svensk som europeisk. En utgångspunkt har varit att initialt inte begränsas av befintlig lagstiftning utan att först ta fram alternativ och sedan visa på vilka lagar och regler som eventuellt behöver ändras eller skapas för att kunna genomföra upphandling.

Under arbetet med regeringsuppdraget färdigställdes inom Europeiska unionen en ny förordning, ”Rådets förordning (EU) 2022/1854 av den 6 oktober 2022 om en krisintervention för att komma till rätta med de höga energipriserna”, (nedan kallad ”Krisförordningen”). Krisförordningen ger vissa möjligheter att upphandla förbrukningsflexibilitet (se kapitel 2 och 3 nedan).

1.5 Rapportstruktur

Kapitel 2 innehåller beskrivning av de tänkbara alternativen för upphandling av produktion respektive förbrukningsflexibilitet som har utretts inom ramen för detta regeringsuppdrag, inklusive villkor och tänkbara avtalstider samt avropsperiod.

Kapitel 3 beskriver den potentiella prisdämpande effekt en upphandling skulle kunna få.

Kapitel 4 innehåller en översikt över de lagrum som påverkar upphandlingen och korta beskrivningar av vilka delar som är i behov av förändring för att upphandling enligt uppdraget skall kunna genomföras. En viktig del i denna beskrivning är de möjligheter som ges av Krisförordningen. I nuläget utgör förordningen en möjlig väg för att upphandla förbrukningsflexibilitet.

Kapitel 5 ger en översikt av finansieringsmöjligheterna.

Kapitel 6 beskriver upphandling och de förberedelser som är gjorda samt en översikt över tidsramar för sådana upphandlingar.

Kapitel 7 beskriver det arbete som Svenska kraftnät på eget initiativ startade under sommaren för att anskaffa resurser för avhjälpande åtgärder.

Kapitel 8 ger en beskrivning av möjligheter och hinder för att använda effektreserven på spotmarknaden.

Kapitel 9 ger en kortfattad beskrivning av vad som krävs för att genomföra det uppdraget vill åstadkomma.

2 Modeller för produktion och förbrukningsflexibilitet

I det här kapitlet presenteras ett antal alternativa modeller för hur förbrukningsflexibilitet och planerbar elproduktion skulle kunna upphandlas. Förbrukningsflexibiliteten och elproduktionen kommer enligt de olika alternativen effektueras på den så kallade dagen före-marknaden, även kallad spotmarknaden.

De modeller som presenteras för produktionsupphandling förutsätter att det föreligger legala möjligheter för en sådan upphandling.

En upphandling av förbrukningsflexibilitet kan baseras på Krisförordningen och därför har de alternativ Svenska kraftnät presenterar i denna rapport rörande förbrukningsflexibilitet utformats med Krisförordningen som utgångspunkt. Vid utvärdering av anbuderna kommer Svenska kraftnät tillämpa icke-diskriminerande upphandlingsvillkor och beakta kostnadseffektivitet utifrån anbudens förväntade nytta.

2.1 Elproduktion

Svenska kraftnät har identifierat två alternativa modeller för upphandling av planerbar elproduktion. Modellernas utformning har påverkats av den nyligen beslutade Krisförordningen genom att det i förordningen sätts ett intäktstak på 180 euro/MWh på ett antal olika produktionsslag under tidsperioden den 1 december 2022 – den 30 juni 2023. Den första alternativa modellen tar detta i beaktande när det gäller ersättningen från Svenska kraftnät. Alternativet kan också användas för det fall att intäktstaket i Krisförordningen ändras. Enligt förordningen finns dock möjlighet för medlemsstaterna att sätta högre intäktstak på produktionsslag som har högre produktionskostnader än 180 euro/MWh. Alternativ 2 utgår ifrån att Sverige har utnyttjat denna möjlighet. Alternativet är också tillämpligt efter att Krisförordningens regler om intäktstak har upphört att gälla.

Vilket av de två alternativen som är mest lämpligt beror på om Sverige beslutar att i implementeringen av Krisförordningen sätta ett högre intäktstak än 180 euro/MWh för vissa produktionsslag eller inte.

2.1.1 Alternativ 1

Den första modellen innebär i korthet att Svenska kraftnät upphandlar aktörer som åtar sig att lämna *ytterligare* produktionsbud på spotmarknaden under en specificerad höglasterperiod. Ersättningen från Svenska kraftnät består i den här

modellen av såväl en fast som en rörlig del och i tillägg erhåller aktören intäkterna från försäljningen på spotmarknaden.

2.1.1.1 Avtalsperiod

Avtalsperioden föreslås vara två år, med en option på ett tredje år, vilket beaktar uppdragets krav på en planeringshorisont om maximalt tre år. Det skulle innebära en avtalsperiod under år 2023-2024 med en option för år 2025.

Eftersom intäktstaket i Krisförordningen i dagsläget enbart avser perioden 1 december 2022 – 30 juni 2023 så behöver det tas i beaktande vid avtalsskrivning. Efter att intäktstaket upphör att gälla behöver den rörliga ersättningen anpassas för att spegla detta.

2.1.1.2 Aktiveringsperiod

Den kontrakterade aktören åtar sig att vara aktiv på spotmarknaden under november till mars respektive år.

Uppdraget syftar till att påverka prisbildningen och motverka exceptionellt höga elkostnader. Perioden är definierad utifrån att det främst är under denna period som elpriserna riskerar att bli väldigt höga.

2.1.1.3 Upphandling och åtagande

Alternativet innebär att Svenska kraftnät skulle upphandla aktörer som åtar sig att lämna *ytterligare* produktionsbud på spotmarknaden mot en ersättning från Svenska kraftnät. Aktören behöver i upphandlingen visa på vilket sätt produktionsbuden är nya jämfört med vad aktören annars skulle bjuda in på spotmarknaden.

Eftersom det är en förutsättning enligt uppdraget så kommer endast aktörer som har produktion i SE3 och SE4 att bjudas in att delta i upphandlingen.

Aktören ska åta sig att lämna bud avseende den extra produktionen på spotmarknaden under tiden 06.00 – 22.00 de timmar som aktören bedömer att aktören kan åta sig att lämna bud, dvs. alla timmar mellan 06.00-22.00 under aktiveringsperioden eller bara vissa timmar. Aktörens förmåga att lämna bud kommer att beaktas i utvärderingen av anbuden och sedan regleras i avtalen med respektive aktör.

Vidare ska aktören åta sig att lämna bud på spotmarknaden som motsvarar aktörens rörliga kostnader. De rörliga kostnaderna ska löpande rapporteras till Svenska kraftnät.

Om aktörens bud antas på spotmarknaden kommer aktören aktivera sin produktion, i annat fall inte. Aktören erhåller, som vanligt, ersättningen från försäljningen på spotmarknaden.

Timmar utanför den avtalade perioden kan aktören välja om denne vill lämna produktionsbud på spot, men aktören erhåller ingen ersättning från Svenska kraftnät för dessa timmar.

2.1.1.4 Ersättning från Svenska kraftnät

Ersättningen från Svenska kraftnät kan bestå av tre delar beroende på vilka kostnader som respektive aktör behöver täcka för att kunna bjuda in på spot. Aktören behöver i upphandlingen redovisa sina kostnadsposter så att Svenska kraftnät kan göra en bedömning av om kostnaderna är rimliga.

Den första posten utgörs av eventuella fasta kostnader för att kunna bjuda in den extra produktionen på spotmarknaden. Det kan till exempel röra sig om kostnader för att starta upp en produktionsanläggning som inte använts under en längre period eller för att investera i kylning för att kunna producera mer el.

Den andra posten utgörs av eventuell kostnad för bränslerisk eftersom aktören i vissa fall riskerar att stå kvar med ett lager av bränsle som denne inte kan nyttja (eller som försämras) vid slutet av avtalsperioden. Eftersom det är svårt att estimerar i vilken omfattning aktörens anläggning kommer att vara i drift bedömer Svenska kraftnät att det kan finnas skäl för aktören att få en bränsleriskersättning. Aktören behöver ange i upphandlingen vilken ersättning denne anser sig behöva och Svenska kraftnät beaktar sedan detta i utvärderingen av anbuden.

Den tredje och sista kostnadsposten utgörs av aktörens rörliga kostnader. Svenska kraftnät bedömer att en rörlig ersättning utöver intäkten från försäljningen på spotmarknaden kan vara nödvändig. Bakgrunden till behovet av denna ersättningspost är det intäktstak på 180 euro per MWh som stipuleras i Krisförordningen. Många av de produktionsanläggningar som kan bli aktuella i den tilltänkta upphandlingen har högre rörliga produktionskostnader än 180 euro per MWh. För att aktören inte ska gå med förlust när de bjuder in den extra produktionen kan Svenska kraftnät därför behöva ersätta aktörernas rörliga kostnader i den mån dessa överstiger 180 euro per MWh. Aktörens produktionskostnader behöver presenteras i upphandlingen och aktörens prissäkring behöver beaktas vid denna beräkning.

2.1.1.5 Prisdämpande effekt och snedvridning av marknaden?

Syftet med att upphandla ytterligare planerbar elproduktion är att åstadkomma en tydlig påverkan på prisbildningen på elmarknaden i södra Sverige och motverka höga elkostnader.

Svenska kraftnät bedömer att den beskrivna modellen kan ge en prisdämpande effekt eftersom:

- 1) Risken sänks för att annan, dyrare, inbjuden produktion på spotmarknaden ska antas, det vill säga risken minskar för att den dyrare produktionen ska bli prissättande, och
- 2) Risken att den tillgängliga elproduktionen inte ska täcka efterfrågan minskar. Det minskar i sin tur risken för avkortningssituationer och maxpriser.

Enligt detta alternativ ska aktörerna bjuda in på spotmarknaden till sina egna rörliga kostnader. Ett annat alternativ är att aktörerna istället bjuder in till ett förutbestämt, lägre, budpris, dvs. ett budpris som understiger aktörernas faktiska kostnader. Det skulle kunna påverka prisbildningen ytterligare, men bedöms vara alltför marknadsstörande eftersom det skulle leda till att de upphandlade aktörernas bud skulle få tillslag före aktörer som bjuder in på kommersiella villkor. Det skulle i sin tur leda till att den kommersiellt prissatta elproduktionen trängs undan från marknaden.

Det går dock inte att undvika risken för marknadsstörning även i alternativ 1 givet att de upphandlade aktörerna får en ekonomisk ersättning som andra aktörer inte får. Det innebär att även detta alternativ riskerar att vara marknadsstörande - om än betydligt mer begränsat än om aktören åläggs bjuda in sin produktion till ett lägre pris än de rörliga kostnaderna. Det är också orsaken till att vi presenterar alternativ 1 framför en modell där aktörerna lämnar bud till ett budpris som understiger deras kostnader.

2.1.2 Alternativ 2

Alternativ 2 skiljer sig från alternativ 1 främst när det gäller ersättningen. Modellen kan användas generellt för alla aktörer oberoende av anläggning. Eftersom Krisförordningen under en period sätter ett intäktstak så passar alternativ 2 under den perioden främst a) aktörer som har rörliga kostnader som understiger 180 euro/MWh, b) aktörer som inte omfattas av Krisförordningens intäktstak eller c) aktörer som har fått ett annat intäktstak

än 180 euro/MWh¹. Alternativet är också tillämpligt efter att Krisförordningens intäktstak har upphört att gälla.

Till skillnad från i alternativ 1 utgår i alternativ 2 inte någon ersättning för rörliga kostnader från Svenska kraftnät utan aktören förutsätts täcka de rörliga kostnaderna på egen hand genom intäkten från försäljningen på spotmarknaden.

I det här alternativet får aktörerna mindre ersättning från Svenska kraftnät än i alternativ 1. Det innebär en mindre marknadsstörning än alternativ 1. Det går emellertid inte att helt undvika risken för marknadsstörning eftersom de upphandlade aktörerna får en ekonomisk ersättning som inte andra aktörer får.

2.2 Förbrukningsflexibilitet

Enligt uppdraget ska Svenska kraftnät förbereda för upphandling av förbrukningsflexibilitet. Svenska kraftnät har undersökt olika möjligheter och har identifierat tre alternativ för förbrukningsflexibilitet som kan genomföras parallellt med varandra.

Enligt den nya Krisförordningen ska varje medlemsstat definiera minst 10 % av timmarna under perioden den 1 december 2022 till den 31 mars 2023 som höglasttimmar. Dessa timmar är ännu inte identifierade, men behöver definieras innan en upphandling genomförs. Medlemsstaterna har vidare enligt Krisförordningen ett åtagande att sänka förbrukningen under de identifierade höglasttimmarna med 5 %. Utöver detta ska medlemsstaterna sträva efter att minska landets totala månatliga förbrukning under perioden med 10 %.

Medlemsstaterna får enligt förordningen välja lämpliga åtgärder för att minska förbrukningen för att uppnå dessa åtaganden givet att vissa krav som specificeras i förordningen följs. En sådan lämplig åtgärd skulle kunna vara att upphandla förbrukningsflexibilitet enligt regeringens uppdrag.

2.2.1 Alternativ 1 – lämna prisberoende bud på spotmarknaden

På spotmarknaden finns möjlighet att lämna så kallade prisberoende bud vilket innebär att aktören kan ange en prisgräns där denne inte längre vill köpa el. Med prisberoende bud menas prisberoende timbud, prisberoende blockbud eller flexibla blockbud med en högsta prisgräns för vilken aktören vill köpa el.

¹ Krisförordningens artikel 7a 1 b).

Aktören kan välja att lägga en del av sina köpbud som prisberoende och en del som prisoberoende.

Det finns potential att öka nyttjandet av dessa budtyper på elbörsen. Ett ökat nyttjande skulle medföra viss prisdämpning och en minskad risk för avkortning av köpbud på spotmarknaden². Genom att Svenska kraftnät upphandlar aktörer som åtar sig att lägga prisberoende bud mot en ersättning kan en sådan effekt uppnås. Aktörerna får dock själva välja vid vilken prisnivå de inte längre vill köpa el.

2.2.1.1 Avtalsperiod

Då de legala förutsättningarna ges av Krisförordningen behöver avtalsperioden spegla bestämmelserna i denna. Det innebär att perioden bör motsvara den tid under vilken medlemsstaten har ett tvingande krav att reducera sin förbrukning under höglasttimmarna, dvs. från den 1 december 2022 till den 31 mars 2023. En option om förlängning av avtalsperioden kan vara relevant för den händelse att bestämmelserna i Krisförordningen skulle förlängas eller justeras.

2.2.1.2 Timmar som åtagandet avser

Aktörens åtagande att lämna prisberoende bud ska avse alla eller delar av höglasttimmarna. Innan upphandlingen kan genomföras behöver således höglasttimmarna slutligen definieras.

2.2.1.3 Upphandling och åtagande

Alternativet innebär att Svenska kraftnät ska upphandla aktörer som åtar sig att lämna prisberoende bud på spotmarknaden för att reducera förbrukning under höglasttimmar mot en ersättning. Aktören behöver i upphandlingen visa att förbrukningen inte redan bjuds in som prisberoende bud på spot. För att möta intentionen i regeringsuppdraget och Krisförordningen är förbrukning i SE3 och SE4 av särskilt intresse.

Aktören får själv ange pris i sitt prisberoende bud, dvs. den nivå där denne anser det mer lönsamt att inte köpa el och i stället dra ned delar av sin egen verksamhet under den aktuella perioden.

² Vid en eventuell situation då det inte går att skapa jämvikt mellan utbud och efterfrågan på spotmarknaden kommer alla köpbud att minskas pro rata så de matchar befintliga säljbud.

Aktören måste i upphandlingen ange vilka timmar och hur stor mängd el som denne avser att göra prisberoende. Aktören behöver också ange inom vilket prisspann denne avser att lägga sina prisberoende bud.

2.2.1.4 Ersättning från Svenska kraftnät

Ersättningen kan utformas antingen som en ren administrativ ersättning eller som en kostnadsbaserad ersättning. Den förstnämnda kan innebära en ersättning per MW, som aktören gör prisberoende, medan den sistnämnda kan utgöras av en ersättning per MW, som betalas ut i de fall då aktörens pristak i det prisberoende budet nåtts och aktören inte får köpa el.

Det är i dagsläget oklart om det förstnämnda ersättningsalternativet är helt förenligt med Krisförordningen då förordningen anger att åtgärderna för att uppfylla artikel 4.2 endast får ”omfatta ekonomisk ersättning när ersättningen betalas för ytterligare el som inte förbrukats jämfört med den förväntade normala förbrukningen”. Det kan tolkas som att medlemsstaterna inte får erbjuda ersättning enligt det förstnämnda ersättningsalternativet (”ytterligare el som inte förbrukats”), men en alternativ tolkning kan dock vara att skrivningen egentligen syftar till att medlemsstaten inte får premiera redan befintlig reduktion (*ytterligare el som inte förbrukats*).

Om ersättningen utformas som en administrativ ersättning kommer Svenska kraftnät besluta om en och samma ersättning för samtliga aktörer. Om ersättningen ska vara en kostnadsbaserad ersättning så ska aktörerna i anbudet ange kostnaden.

2.2.1.5 Prisdämpande effekt

Prisberoende bud har potential att dämpa priset eftersom efterfrågan minskar vid en viss prisnivå. Det har särskilt en potentiellt prisdämpande effekt i situationer med risk för eller situationer med effektbrist eftersom det minskar risken för avkortning av köpbud och därmed att maxpris³ nås.

2.2.2 Alternativ 2 – flytta förbrukning från höglasttimmar

Om förbrukning flyttas från höglasttimmar till andra timmar erhålls en prisutjämnande effekt där priset under höglasttimmar dämpas men där priset under andra timmar kan höjas. För att bidra till målet i Krisförordningen om att reducera förbrukningen under höglasttimmar med 5 % kan Svenska

³ Elbörsernas tekniska maxpris på spotmarknaden som för närvarande är 4 000 euro/MWh.

kraftnät upphandla förbrukningsvolymen som aktörer är villiga att flytta från höglasstimmarna till annan tid mot en ersättning.

2.2.2.1 Avtalsperiod

Samma avtalsperiod, 1 dec 2022 – 31 mars 2023, som för alternativ 1 förutses. En option om förlängning av avtalsperioden kan vara relevant för den händelse att bestämmelserna i Krisförordningen skulle förlängas eller justeras.

2.2.2.2 Timmar som åtagandet avser

Aktören åtar sig att flytta förbrukning från alla eller delar av höglasstimmarna till timmar som inte definierats som höglasstimmarna.

2.2.2.3 Upphandling och åtagande

Alternativet innebär att Svenska kraftnät skulle upphandla aktörer som åtar sig att flytta viss volym från höglasstimmarna och köpa el under annan tid. Aktören behöver i upphandlingen visa att förbrukningen normalt sker under höglasstimmarna. Flytt av förbrukning i SE3 och SE4 är av särskilt intresse, men Krisförordningen talar om en nationell förbrukningsreduktion om 5 % under höglasstimmarna vilket innebär att även förbrukningsflexibilitet i SE1 och SE2 kan vara relevant.

Aktören behöver i upphandlingen ange hur mycket volym de kan flytta från höglasstimmarna och när.

2.2.2.4 Ersättning från Svenska kraftnät

Ersättningen utformas som en kostnadsbaserad ersättning per MW som aktören flyttar. Aktören får vid upphandlingen uppge vilka kostnader denne har för att anpassa sin verksamhet (personal, processer etc.) så att förbrukningen kan flyttas. Utöver detta erhåller aktören ett lägre elpris då de flyttar sin förbrukning från timmar med högre priser till timmar med lägre priser.

Det kan också övervägas att ge alla aktörer en förutbestämd fast ersättning per MW som aktören flyttar.

2.2.2.5 Prisdämpande effekt

En flytt av förbrukning har en prisdämpande effekt för de timmar varifrån lasten flyttas. När motsvarande förbrukning konsumeras andra timmar kan det ha en prishöjande effekt under dessa timmar. Flytt av förbrukning har således antingen en prisdämpande effekt eller endast en prisutjämnande effekt.

Alternativet har samma potentiella prisdämpande effekt i situationer med risk för effektbrist som alternativ 1.

2.2.3 Alternativ 3 – köpa mindre el

Förbrukningsreduktion har generellt en prisdämpande effekt oavsett om minskningen sker under specifika höglasstimmar, andra timmar eller kontinuerligt över dygnet. Alternativ 3 innebär att Svenska kraftnät upphandlar aktörer som åtar sig att reducera sin elförbrukning kontinuerligt utan att de köper mer el under andra timmar under avtalsperioden. Det kan t.ex. röra sig om att en förbrukare stänger ned en del av sin verksamhet under en viss period eller avstår från att köra värmepumpar.

2.2.3.1 Avtalsperiod

Samma avtalsperiod, 1 december 2022 – 31 mars 2023, som för alternativ 1 och 2 förutses. En option om förlängning av avtalsperioden kan vara relevant för den händelse att bestämmelserna i Krisförordningen skulle förlängas eller justeras.

2.2.3.2 Timmar som åtagandet avser

Reduktionen avser timmar under perioden 1 december 2022 till 31 mars 2023. Det kan vara samtliga timmar under perioden alternativt en delmängd. I det andra fallet måste delmängden omfatta ett antal höglasstimmar såsom de slutligen definieras.

2.2.3.3 Upphandling och åtagande

Aktörerna skulle i denna upphandling åta sig att minska sin förbrukning under överenskommen tidsperiod och förbinda sig till att inte köpa mer el under andra timmar under avtalsperioden. Aktören behöver i upphandlingen visa att denne utan upphandlingen skulle ha haft den i anbudet uppgiva förbrukningsvolymen. Liksom för alternativ 1 och 2 är minskningar i SE3 och SE4 av särskilt intresse.

Aktören behöver i upphandlingen ange hur stor förbrukningsvolym (MW) denne kan erbjuda, under vilka timmar samt vilken till vilken kostnad.

2.2.3.4 Ersättning från Svenska kraftnät

Ersättningen utformas som en kostnadsbaserad ersättning per MW som aktören har möjlighet att minska sin förbrukning.

2.2.3.5 Prisdämpande effekt

Liksom övriga alternativ har detta en potential att dämpa priserna då en minskad efterfrågan påverkar priskurvan. Den prisdämpande effekten uppkommer under den period som reduktionen avser, vilken kan innefatta både höglasttimmar och övriga timmar.

3 Potentiell prisdämpande effekt

Nedan förs ett resonemang kring den potentiella prisdämpande effekten av att upphandla elproduktion och förbrukningsflexibilitet.

3.1 Elproduktion

Hur stor den prisdämpande effekten kan bli genom att Svenska kraftnät upphandlar planerbar elproduktion beror på hur stor volym produktionskapacitet i SE3 och SE4 som Svenska kraftnät kan upphandla och till vilken prisnivå denna kapacitet bjuds in till spotmarknaden.

Genom dialog med marknadsaktörer har Svenska kraftnät försökt skapa sig en bild av vilka produktionsanläggningar som kan ha möjlighet att öka sin elproduktion. Svenska kraftnät har dock inte en komplett bild av hur stor den potentiella tillkommande elproduktionen skulle kunna vara. Några av de potentiella anläggningarna kan inte heller vara tillgängliga redan under vintern 2022-2023 utan först nästa säsong. Ett antal aktörer beskriver att det behövs vissa investeringar eller reparationer för att kunna ta anläggningar i drift samt att de utöver detta har behov bl.a. justerade miljötillstånd.

Under antagandet av i storleksordningen 1 000 MW tillkommande produktion (av ovan angivna skäl kan den realiserbara produktionen vara både högre och lägre) pekar simuleringar för vinterperioden 2022-2023, på en potentiell prisreduktion om upp till 10 % i södra Sverige.

3.2 Förbrukningsflexibilitet

Att bedöma i vilken omfattning de olika alternativen för förbrukningsflexibilitet dämpar priset var för sig eller i kombination är svårt eftersom det saknas information om potentiella realiserbara volymer, prisnivåer där en flexibilitet skulle aktiveras samt vilka timmar som är aktuella. Därtill beror potentialen på hur höga elpriserna kommer vara samt företagets risk- och företagsekonomiska bedömningar. Sammantaget finns det flera okända

och/eller osäkra parametrar, vilket innebär att det inte är möjligt att göra några tillförlitliga simuleringar.

Däremot går det att resonera kring hur den prisdämpande effekten kan komma att skilja sig åt mellan de olika alternativen. Alternativ 1 innebär att aktörer åtar sig att lägga prisberoende bud. Därmed går det inte på förhand att säga huruvida det i praktiken kommer ha en prisdämpande effekt eftersom det beror på hur höga priserna är under avtalsperioden. Får buden tillslag kommer det ha en prisdämpande effekt och det kommer oavsett att minska risken för avkortning av köpbud på spotmarknaden och därmed maxpris. Det senare gäller samtliga alternativ.

Svenska kraftnät bedömer att alternativ 2 kan ha en högre prisdämpande effekt än alternativ 1. Som nämnts tidigare kan flytt av elförbrukning ha en prishöjande effekt de timmar som förbrukningen flyttas till, men totalt sett så kan effekten ändå bli prisdämpande. Detta eftersom den prisdämpande effekten kan antas vara högre under höglasttimmarna än den prishöjande effekten under övriga timmar (eftersom utbudskurvan är brantare under höglasttimmar än under låglasttimmar). Hur stor den prisdämpande effekten blir är dock svårt att bedöma.

Alternativ 3 kommer ha en kontinuerligt prisdämpande effekt under avtalsperioden. Även här är dock potentialen svår att bedöma.

4 Juridisk översikt

Svenska kraftnäts verksamhet som transmissionsnätsföretag och systemansvarig för överföringssystemet regleras huvudsakligen av ellag (1997:857) och den direkt tillämpliga Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el (elmarknadsförordningen). Den verksamhet Svenska kraftnät bedriver träffas dessutom av de konkurrensregler som gäller generellt och som statligt affärsverk särskilt av reglerna om statsstöd.

Av särskild relevans för uppdraget är däröver Rådets förordning (EU) 2022/1854 av den 6 oktober 2022 om en krisintervention för att komma till rätta med de höga energipriserna (Krisförordningen).

4.1 Rättsliga ramverk

4.1.1 Elmarknadsförordningen

Artikel 10 i elmarknadsförordningen förbjuder Svenska kraftnät som systemansvarig för överföringssystemet att vidta åtgärder för att ändra grossistpriserna. Att upphandla elproduktion och förbrukningsflexibilitet i syfte att påverka prisbildningen på elmarknaden får anses vara sådana förbjudna åtgärder.

Att handla upp elproduktion eller förbrukningsflexibilitet som sedan ska göras tillgänglig på spotmarknaden kan anses vara att införa en kapacitetsmekanism i elmarknadsförordningens betydelse. Kapacitetsmekanismer regleras i elmarknadsförordningens kapitel 4, artiklarna 20-27. Definitionen av kapacitetsmekanism är att det är en tillfällig åtgärd för att säkerställa att önskad nivå av nödvändig resurstillräcklighet uppnås, genom ersättning till resurser för att de är tillgängliga, med undantag för åtgärder som rör stödtjänster och hantering av överbelastning (som t.ex. stödtjänster för balansering eller mothandel).

En medlemsstat får endast ha en kapacitetsmekanism om en resurstillräcklighetsbedömning visar att medlemsstaten har ett resurstillräcklighetsproblem i förhållande till en fastställd tillförlitlighetsnorm. I så fall ska medlemsstaten fastställa en genomförandeplan för att undanröja eventuella marknadshinder. Skulle resurstillräcklighetsproblemet kvarstå när genomförandeplanen är genomförd får medlemsstaten ansöka hos EU kommissionen om att få införa en kapacitetsmekanism. Kapacitetsmekanismen ska vara tillfällig, utformad efter de krav som finns i elmarknadsförordningen och kan godkännas för högst tio år. En kapacitetsmekanism är således något som ska åtgärda ett långsiktigt tillräcklighetsproblem. Det finns i nuläget inte någon bedömning som visar på att Sverige har ett långsiktigt resurstillräcklighetsproblem, vilket innebär att Sverige inte kan ansöka om en ny kapacitetsmekanism.

Ellagen

I 3 kap. 12 § ellagen stadgas att ett nätföretag inte får bedriva någon annan verksamhet än nätverksamhet med vissa i bestämmelsen angivna undantag.

Nätverksamhet definieras i 1 kap. 4 § som att med stöd av en nätkoncession ställa en starkströmsledning till förfogande för överföring av el för någon annans räkning och vidta de åtgärder som behövs för överföringen.

Enligt 3 kap 14 § kan undantag från 12 § i det enskilda fallet endast beviljas om verksamheten behövs för att kunna fullgöra skyldigheter enligt ellagen eller andra föreskrifter som genomför elmarknadsdirektivet eller enligt EU:s elmarknadsförordning.

Svenska kraftnät är ett nätföretag enligt ellagen. Att upphandla elproduktion och förbrukningsflexibilitet i syfte att påverka prisbildningen på elmarknaden är inte nätverksamhet i ellagens bemärkelse. En sådan upphandling omfattas inte heller av de i lagen angivna undantagen och kan inte anses vara en skyldighet för Svenska kraftnät enligt vare sig ellagen, elmarknadsdirektivet eller elmarknadsförordningen.

4.1.2 Krisförordningen

Krisförordningen ålägger i artikel 4 medlemsstaterna att vidta åtgärder för att minska elförbrukningen under särskilt definierade höglasttimmar med 5 % per timme och i artikel 3 att eftersträva en minskning av den månatliga elförbrukningen i respektive land med 10 %. Förordningens artikel 5 ger medlemsstaterna rätt att välja lämpliga åtgärder för att uppnå dessa mål förutsatt att åtgärderna uppfyller vissa angivna villkor. Ett av dessa villkor är att åtgärderna inte otillbörligen får snedvrیدا konkurrensen eller en väl fungerande inre marknad för el.

4.2 Slutsatser

De begränsningar och förbud som gäller för Svenska kraftnät som stamnätsföretag och systemansvarig enligt de bestämmelser som återgivits ovan medför att Svenska kraftnät svårigen kan genomföra en upphandling av produktion i prispåverkande syfte utan att anses bryta mot nu gällande författningar på området.

Vad gäller upphandling av förbrukningsflexibilitet kan dock den nyligen beslutade Krisförordningen innebära att Svenska kraftnät på uppdrag av regeringen kan genomföra en sådan utan att detta skulle ses som en överträdelse av regelverket i övrigt.

5 Finansiering

Svenska kraftnät föreslår att icke redan ianspråktaga kapacitetsavgifter enligt artikel 19(2) i EU:s Elmarknadsförordning (2019/943) bör nyttjas för att

finansiera upphandlingen av förbrukningsflexibilitet samt eventuell planerbar produktion.

Bestämmelserna i Krisförordningens artikel 8 och 9 anger att icke redan ianspråktaga kapacitetsavgifter kan nyttjas för att finansiera åtgärder för att mildra effekterna av höga elpriser för konsumenter och för att minska elförbrukningen genom upphandling av ytterligare resurser under den rådande energikrisen om vissa villkor uppfylls.

Genom att nyttja icke redan ianspråktaga kapacitetsavgifter för att finansiera upphandling av ytterligare resurser i främst SE3/SE4 erhålls en tydlig koppling mellan kompensationen för resursägarnas prestationer inom ramen för denna upphandling och de aktörer som drabbas hårdast av de högre elpriserna i SE3/SE4 i enlighet med artikel 9.

En annan fördel med förslaget är att genomförandet av finansieringen kan ske genom att nyttja redan etablerade och befintliga processer för insamling och fördelning av kapacitetsavgifter, därmed erhålls också en stabil hantering av finansiering av upphandlingen så länge som den varar. Den föreslagna finansieringsformen stör inte incitamenten för att minska förbrukningen vilket är i linje med Krisförordningen artikel 3 och 4 rörande minskning av elförbrukningen. Vidare innebär förslaget att kraven om icke diskriminering, proportionalitet, tydlighet, icke störande av befintliga processer och mekanismer i elmarknadens funktion uppfylls enligt bestämmelserna i Krisförordningens artikel 5 om åtgärder för att minska elförbrukningen.

Svenska kraftnät bedömer mot bakgrund av ovan att förslaget att nyttja icke redan ianspråktaga kapacitetsavgifter för att finansiera den aktuella upphandlingen är i enlighet med Krisförordningens intention och bestämmelser för hur vidtagna åtgärder för att dämpa effekterna av höga elpriser för konsumenter och företag kan finansieras.

I andra hand föreslår Svenska kraftnät att de aktuella upphandlingarna finansieras med överintäkter till följd av tillämpningen av taket för marknadsintäkter enligt Krisförordningens artikel 9.

Om annan än Svenska kraftnät får i uppdrag att upphandla elproduktion så är ett alternativ att denna upphandling i första hand finansieras med överintäkter till följd av tillämpningen av taket för marknadsintäkter enligt Krisförordningens istället för med kapacitetsintäkter.

6 Upphandling

Svenska kraftnät har påbörjat arbetet med förberedelser inför upphandling av förbrukningsflexibilitet i enlighet med vad som beskrivs i denna rapport. Det förberedande arbetet sker både med stöd av Krisförordningen och andra befintliga regelverk. Enligt Svenska kraftnäts bedömning är det nödvändigt att upphandlingsprocessen påbörjas så snart som möjligt och redan innan Krisförordningen träder i kraft för att kunna sträva efter att leveranser ska ske i tid.

Målet är att upphandla ett så stort antal leverantörer som möjligt genom ett klart definierat, transparent, proportionellt, riktat, icke-diskriminerande och kontrollerbart samt öppet konkurrensutsatt förfarande. Vidare strävar Svenska kraftnät mot att erbjuda rätt incitament till leverantörerna och största möjliga flexibilitet under avtalstiden.

Som en del av dessa förberedelser inför upphandling har Svenska kraftnät, som framgår ovan, utarbetat ett antal modeller. De närmare förutsättningarna för dessa kommer att framgå av de förfrågningsunderlag och sedermera även de avtal som upphandlingen kommer att resultera i.

Upphandlingsprocessen kommer som utgångspunkt att inledas med kvalificering av alla de leverantörer som är intresserade av att delta och som kan förväntas möta angivet behov. De leverantörer som uppfyller kvalificeringskraven bjuds därefter in att lämna anbud. Oavsett val av upphandlingsförfarande bedömer Svenska kraftnät att det, om inget oförutsett händer, kommer att ta ca 6 - 8 veckor från beslut om att genomföra upphandling till att avtal är undertecknat och leverans kan påbörjas. I detta sammanhang kan noteras att leverantörerna behöver skälig tid att lämna anbud samt vidta eventuella andra åtgärder för att kunna leverera.

7 Avhjälpande åtgärder

Parallellt med detta regeringsuppdrag har Svenska kraftnät även undersökt möjligheterna att upphandla större produktionsanläggningar i syfte att kunna nyttja dessa för avhjälpande åtgärder (mothandel och omdirigering). En sådan upphandling kan genomföras inom ramen för de befintliga regelverken (SOGL, CACM och Elmarknadsförordningen).

Svenska kraftnät har behov av resurser i södra Sverige för att kunna hantera kravet på att tilldela 70 % driftsäker handelskapacitet, öka överföringskapaciteten och för att reducera risken för manuell

förbrukningsfrånkoppling i vinter då situationen är extra ansträngd på grund av det förlängda driftstoppet av Ringhals 4.

Genom att upphandla produktionsresurser i södra Sverige kan Svenska kraftnät tilldela mer driftsäker transmissionskapacitet till spotmarknaden, vilket kommer att ha viss prisutjämnande effekt under vintermånaderna. För att det ska vara möjligt att hantera de öst-västliga flöden som uppkommit sedan Ringhals 1 avvecklades vid årsskiftet 2020 behöver anläggningarna vara lokaliserade i SE4 eller delar av SE3. Därtill är det av betydelse var i dessa områden produktionen finns då lokaliseringen påverkar effektiviteten av åtgärden, dvs. hur mycket extra kapacitet som kan lämnas till spotmarknaden.

Svenska kraftnät är i kontakt med berörda anläggningsägare och har för avsikt att teckna avtal med dessa som förbättrar förutsättningarna för systemstabiliteten och överföringskapaciteten i vinter.

8 Effektreserven

Nedan följer en beskrivning av möjligheter och hinder för att effektreserven potentiellt skulle kunna användas på spotmarknaden.

Svenska kraftnät har upphandlat kapacitet som ska användas speciellt för effektbristsituationer, det är en strategisk reserv som i Sverige benämns effektreserven. Svenska kraftnät ska enligt lag (2003:436) om effektreserv (nedan "Effektreservlagen") tillse att det finns en effektreserv och i förordning (2016:423) om effektreserv framgår den kravbild som ska beaktas vid upphandling av effektreserv. Effektreserven finnas tillgänglig vintertid, mellan den 16 november och den 15 mars. Effektreservlagen gäller fram till den 15 mars 2025.

År 2019 tillkom ett europeiskt regelverk, Förordningen om den inre marknaden för el (2019/943; nedan kallad "Elförordningen"), med ytterligare styrning av hur medlemsstater inom EU får hantera kapacitetsmekanismer. Effektreserven är en form av kapacitetsmekanism och definieras som en strategisk reserv. Energimarknadsinspektionen har föreslagit ändringar i den nationella lagstiftningen för effektreserven för att undvika konflikt med Elförordningen, men dessa förändringar är ännu inte implementerade⁴. Detta medför att den

⁴ Ren energi inom EU - Ett genomförande av fem rättsakter - Ei R2020:02 - Energimarknadsinspektionen

nationella lagstiftningen som hanterar effektreserven hamnar i konflikt med den europeiska lagstiftningen som reglerar kapacitetsmekanismer.

Syftet med effektreserven är att reducera risk för manuell förbrukningsfrånkoppling (MFK) i drifttimmen, vilket är i linje med Elförordningen eftersom aktivering av effektreserven sker i de driftsituationer där tillgängliga balanseringsresurser på elmarknaden inte räcker till. Det betyder att effektreserven inte har en prisdämpande funktion på elmarknaden.

För att effektreserven ska ha möjlighet att bidra till att dämpa grossistpriserna för el har Svenska kraftnät följande observationer:

- Svenska kraftnät är enligt svensk lag skyldigt att kontrahera effektreserv och ha den tillgänglig fram till 2025. Om resurs kontraherad som effektreserven skulle delta på spotmarknaden i syfte att dämpa elpriser uppfyller inte Svenska kraftnät sin skyldighet enligt Effektreservlagen eftersom kapacitet i effektreserven används för annat syfte än att hantera driftsituation för effektbrist.
- Enligt artikel 10(3) Elförordningen får Svenska kraftnät som systemoperatör inte vidta åtgärder för att ändra grossistpriserna för el. Däremot finns det inget hinder för andra myndigheter att vidta åtgärder för att ändra grossistpriser för el. Detta begränsar handlingsutrymmet för Svenska kraftnät. Krisförordningen öppnar upp för förbrukningsflexibilitet att dämpa priserna på spotmarknaden, men inte för produktion.
- Avtalet om Effektreserven kan behöva ändras vilket förutsätter en överenskommelse med avtalsparten för att effektreserven ska vara möjlig att aktivera på spotmarknaden under avtalsperioden.
- Svenska kraftnät har själv inte rådighet över att kontraherad kapacitet i effektreserven kan delta på spotmarknaden i syfte att dämpa elpriset. För att åstadkomma detta ser Svenska kraftnät behov av följande förändringar:
 - Artiklar i Elförordningen som berör kapacitetsmekanism och strategisk reserv behöver öppnas upp så att kapacitet avtalad för detta syfte även kan användas med syfte att dämpa elpriset
 - Effektreservlagen och Elförordningen behöver ändras för att möjliggöra att upphandlad kapacitet ska kunna utnyttjas med syfte att dämpa elpriser.

9 Fortsatt arbete

Svenska kraftnät fortsätter att förbereda upphandling av förbrukningsflexibilitet. För att verkställa upphandlingen behöver regeringen ge Svenska kraftnät ett nytt uppdrag och Svenska kraftnät behöver ansöka till Energimarknadsinspektionen om att få finansiera kostnaderna för upphandlingen med kapacitetsavgifter. Såsom framgår av denna rapport finns det också kvarstående frågor, t.ex. vilka timmar som skall definieras som höglasttimmar enligt Krisförordningen. Även statsstödsreglerna behöver beaktas.

Svenska kraftnät är ett statligt affärsverk med uppgift att förvalta Sveriges transmissionsnät för el, som omfattar ledningar för 400 kV och 220 kV med stationer och utlandsförbindelser. Vi har också systemansvaret för el. Vi utvecklar transmissionsnätet och elmarknaden för att möta samhällets behov av en säker, hållbar och ekonomisk elförsörjning. Därmed har Svenska kraftnät också en viktig roll i klimatpolitiken.

SVENSKA KRAFTNÄT
Box 1200
172 24 Sundbyberg
Sturegatan 1

Tel: 010-475 80 00
Fax: 010-475 89 50
www.svk.se

